
teorie chlupatého míče

“Je muzeum bitevní pole?”, “Je muzeum továrna?”, ptá se ve svých textech Hito Steyerl a podává se sobě typickou satiricky analytickou rétorikou kritiku politicko-ekonomického systému současného světa umění skrze model muzea jako pomyslně jedné z nejvyšších instancí prezentace umění. Jaké přívlastky a přirovnání mohou sloužit k popisu umělecké akademie, jedné z prvních institucionálních zastávek na cestě k tvůrčí dráze? Nebudu se pouštět do exkurzu srovnávání různých internacionálních edukačních systémů, pro tento účel je důležité zaměřit se na lokální prostředí. V prostoru, kde prakticky neexistuje silný formativní hlas velkých muzejních institucí a většina talentu a kreativity již před dlouhými lety přesídlila do nezávislého sektoru můžeme myslím s klidným srdcem říct, že prostředí vysoké umělecké školy je tím nejbezpečnějším místem v ohledu k potřebě svobody výrazu a rozvoje tvůrčího potenciálu a to jak studentů, tak jejich pedagogů.

Dlouholetá pedagogická i tvůrčí dráha Adély Matasové řečené pouze potvrzuje. Za léta svého působení, jak na UMPRUM v Praze, Literární akademii J. Škvoreckého, Západočeské univerzitě v Plzni nebo na University Colorado ve Spojených státech připravila k umělecké praxi hned několik generací studentů, kteří nejen, že byli schopni naplnit požadavky vzdělávacího systému, ale mnohem podstatněji i uspěli v praktickém uměleckém provozu, tvoří a prezentují svá díla v různých výstavních kontextech a někteří z nich pokračují ve stopách Adély Matasové i v rovině pedagogické. Zásadní v ohledu na tuto od roku 1989 se vyvíjející činnost je i role s jakou Matasová přispěla k etablování dnes již zcela běžného modelu intermediálního ateliéru, dalece překračujícího hranice klasických členění na malbu, sochu, fotografii, video, performance a další média.

Model výstavy výběru studentů jednoho profesora není nijak atypický, v tomto případě však nabízí razantní přehodnocení daného formátu. Matasová a její bývalí studenti připravili zcela nový společný projekt, což vzhledem k profesní zaneprázdněnosti jednotlivých participujících samo působí dost překvapivě a demonstruje do jaké míry dodnes přetrvává původní vazba student-profesor. Model mistrovské školy, na kterém umělecké vzdělávání v regionu stojí, se tak ukazuje v nejsilnějším světle. Za dlouhá léta výuky mladých umělců se vytvořily vazby profesní i přátelské, které se zdá být obtížné narušit. V průběhu několika měsíců se celá skupina setkávala a diskutovala možnosti pro tento ambiciózní projekt, ohledávali nejlepší cestu verbalizování společného zájmu.

Jednotlivé práce přesně odkazují k době výuky a specifické situace dominantního vizuálního jazyka jednotlivých časových údobí. Výstava se tak stává do jisté míry selektivní sondou do historie českého uměleckého institucionálního vzdělávání. Přestože se individuální prezentované výtvarné projevy postupně vyvíjejí, jejich základní kameny jsou stále viditelné a snadno rozpoznatelné. Nejde pokaždé o zcela nové práce, někdy dochází k reinterpetaci či rozvinutí prací dříve vzniklých. Přesto funguje celek jako svébytné médium výstavy, navzdory své ideové různorodosti. Důležité je samozřejmě zmínit i fakt, že participující umělci nestudovali pouze u Adély Matasové, ale v rámci svého vzdělávání prošli nejrůznějšími dalšími ateliéry, což ještě výrazněji zdůrazňuje specifčnost tohoto setkání.

Plejáda přístupů shlučuje zájem o analýzu, dekonstrukci i rekonfiguraci jednotlivých médií (například Jiří Černický, Tomáš Moravec, Barbora Němcová, Tereza Severová), ohlížení se na zvažování parametrů, měření a topologie tvarů a následné směřování formálního charakteru ke konkrétním ideovým otázkám (Alena Kotzmannová, Lukáš Machalický, Eva Sakuma, Michal Sedlák, Tereza Velíková). Uplynulý čas a generační rozlišnost vystavujících hrají svůj part velmi anachronicky a fragmentárně. Mísí se vlivy velmi aktuálních obsahových tendencí s na první pohled dávno ustálenými formami a obráceně. Nejsilnějšími proudy výstavy jsou vedle mediální analýzy hlavně otázky po osobní paměti, vztahu tzv. malých dějin vůči velkému historickému narativu (Zdena Kolečková, Pavel Kopřiva, Janek Rous, Richard Wiesner) a kritika neoliberálního systému a reflexe našeho fungování v digitální době (Matej Al-Ali, Adéla Matasová, Tereza Fišerová).

Pochopit výběr umělců bez sjednocujícího prvku jejich bývalé profesorky a mentorky by bylo jen velmi obtížné, se znalostí tohoto interpretačního klíče však má divák možnost postupně odhalovat spletitou síť vzájemných vazeb a vlivů. Nakonec tvorba samotné Adély Matasové, stejně jako každého pedagoga, je zpětně výrazně formována samotnými studenty. Výměna názorů a postojů, ať na poli umění či mimo něj je vždy oboustranná.

Zastřešení konceptu výstavy názvem "Teorie chlupatého míče" řečené jen posiluje. Představte si kouli obalenou vrstvou hustého porostu. Chaos jednotlivých vláken vás lehce znepokojuje a chcete jej urovnat, doslova učesat. To však není možné, navzdory nespočtým pokusům vám vždy zůstane "pěšinka" nebo dva víry, shluky vláken vystupujících z jinak pečlivě srovnaného povrchu. Podobně jako každý magnet má své dva póly nebo při představě vysoké povětrnosti na celé planetě vždy najdete místo s bezvětřím. Stejně tak práce bývalých studentů Adély Matasové i její vlastní můžeme číst přes množství podobností, vždy však narazíme na rozhodující individualizující odlišnost. Právě ta byla základem společné geneze projektu a jejího zastřešujícího názvu. V původní představě přišla skupina s titulem "Věci na míru" při vědomí, že všichni ohledávají jistá specifická formální i obsahová měřítká, postupně se titul formoval do varianty "Odchylka míry", který lépe vyjadřoval jednotlivé tvůrčí jazyky, až došlo k rozhodnutí, že takové směřování vede k přílišnému zobecnění a zjednodušení širě společných i vlastních zájmů. "Teorie chlupatého míče" pak představuje jisté vyrovnání se s prezentovanou diverzitou, vidinou sounáležitosti v neodmyslitelné přítomnosti odchylek.

Výstava "Teorie chlupatého míče" je prostředním zastavením v trilogii výstav zahájené v centru DOX v roce 2014 výstavou "Zóna v pohybu". Finální krok, alespoň pro nejbližší dobu, (nikdo neví s čím se ještě skupina znovu představí díky všem svým aktivitám), se odehraje v Domě umění v Brně letos na podzim pod názvem "Nevratný posun" doplněný publikováním rozsáhlého katalogu komplexně dokumentujícího tvorbu všech zúčastněných.

K čemu tedy přirovnat uměleckou školu, pokud bych se měl vrátit k úvodnímu odkazu na Hito Steyerl? Je to místo vizí a snů, v dobrém i špatném slova smyslu. Prostor pro nejrůznější experimenty a osobní rozvoj, který ale často končí neschopností uplatnit se v reálném uměleckém provozu. Studenti Adély Matasové, dnes již mnohem lépe řečeno její kolegové, však ukazují pravý opak.

Jen Kratochvíl, 10. 4. 2016